

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. กีฬาบาสเกตบอล: ประวัติ ประโยชน์ คุณค่า และสถานการณ์กีฬาบาสเกตบอลในปัจจุบัน
2. การผลิตเอกสาร และหนังสือคู่มือเผยแพร่กีฬาบาสเกตบอล
3. ความสำคัญของการสื่อสาร สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ รูปแบบ ลักษณะ องค์ประกอบของหนังสือเล่ม และการออกแบบสิ่งพิมพ์
4. โปรแกรม Adobe Indesign สำหรับสร้างหนังสือคู่มือกีฬาบาสเกตบอลสำหรับสื่อมวลชน

กีฬาบาสเกตบอล: ประวัติ ประโยชน์ คุณค่า และสถานการณ์กีฬาบาสเกตบอลในปัจจุบัน

กีฬาบาสเกตบอลเป็นกีฬาที่เกิดขึ้นมามากกว่า 100 ปี โดยถูกคิดค้นขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1891 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดย ดร.เจมส์ เอ. เนสมิท (Dr. James A. Naismith ภาพที่ 2) บาสเกตบอลถือกำเนิดขึ้นในฤดูหนาว ที่ วาย เอ็ม ซี เอ นานาชาติ (The International Y M C A Training School ภาพที่ 3) ที่เมือง Springfield รัฐ Massachusetts ดร.เจมส์ เอ. เนสมิท ได้คิดดัดแปลงเกมต่าง ๆ ซึ่งมีแต่เดิมรวมทั้งกีฬาหลัก ๆ ในภาควิชาพลศึกษา เช่น รักบี้ อเมริกันฟุตบอล และให้เล่นเป็นทีม โดยแรกเริ่มได้เขียนกติกาการเล่นไว้จำนวน 13 ข้อด้วยกัน และเป็นต้นฉบับการเล่นที่ยังคงปรากฏอยู่บนกระดานเกียรติยศในโรงเรียนพลศึกษา ณ Springfield อยู่จนกระทั่งทุกวันนี้

ภาพที่ 2 ผู้คิดค้นกีฬาบาสเกตบอล ดร.เจมส์ เอ เนสมิท (Dr. James A. Naismith)
(Stroher & Krebs, 1998, p. 214)

ภาพที่ 3 The International Y M C A Training School ที่เมือง Springfield รัฐ
Massachusetts (Stroher & Krebs, 1998, p. 27)

กติกาบาสเกตบอลเริ่มแรก 13 ข้อของ Dr. James A. Naismith (เขียนไว้เมื่อวันที่
8 มิถุนายน 1891) มีดังนี้ (Stroher, 2001, p. 7)

1. ลูกบอลอาจถูกส่งไป-มา เล่นไปในทิศทางใดก็ได้ในสนามโดยใช้มือเดียวหรือ
สองมือส่งก็ได้
2. ลูกบอลอาจถูกเคาะ (ปัจจุบันคือการเลี้ยงบอล) ไปทิศทางใดก็ได้ โดยมือเดียว
หรือสองมือ (แต่ห้ามเคาะ/ตีลูกบอลด้วยกำปั้น)
3. ห้ามผู้เล่นถือบอลแล้ววิ่ง ยกเว้นผู้เล่นที่กำลังวิ่งด้วยความเร็วแล้วรับลูกบอล
ผู้เล่นจะต้องส่งบอลจากจุดที่ตนเองรับบอลได้
4. ผู้เล่นจะครอบครองได้ด้วยมือทั้งสองเท่านั้น ห้ามใช้ร่างกายส่วนอื่นช่วยใน
การครอบครองบอล

5. ในการเล่นจะใช้ไหล่กระแทก ใช้มือตึง ผลัก ตี หรือทำการใด ๆ ในลักษณะดังกล่าว ต่อฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ ถ้าผู้เล่นฝ่ายใดเป็นครั้งแรกถือเป็นการฟาวล์ 1 ครั้ง ถ้าทำอีกเป็นครั้งที่ 2 จะหมดสิทธิ์เล่นจนกว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทำประตูได้จึงจะกลับมาเล่นได้ อีก หรือหากมีหลักฐานว่า ผู้เล่นคนดังกล่าวมุ่งที่จะทำให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ก็จะถูกตัดสิทธิ์และต้องออกจาก การแข่งขันโดยไม่สามารถเปลี่ยนคนอื่นลงไปเล่นแทนได้

6. การฟาวล์รวมถึงการใช้กำปั้นตีลูกบอล, การละเมิดกติกาข้อ 3 และ 4 และที่ได้ อธิบายไว้แล้วในกติกาข้ออื่น ๆ

7. ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทำฟาวล์ติดต่อกัน 3 ครั้ง ให้อีกฝ่ายหนึ่งได้เพิ่ม 1 คะแนน (คำว่า “ติดต่อกัน” หมายถึงการที่คู่ต่อสู้ไม่ได้กระทำความฟาวล์แทรกขึ้นมาเลย)

8. คะแนนจะถูกนับเมื่อลูกบอลถูกโยน หรือตีขึ้นไปจากพื้นไปตกและค้าง โดยที่ฝ่าย ป้องกันไม่ได้ไปยุ่งเกี่ยวกับตะกร้า หากลูกบอลค้างอยู่ขอบตะกร้าและฝ่ายป้องกันไปทำให้ ตะกร้าสั่นหรือเคลื่อนที่ คะแนนก็จะถูกนับให้ฝ่ายยิงประตู

9. เมื่อลูกบอลออกนอกสนามให้มีการส่งเข้าเล่นใหม่ในสนาม และให้เริ่มเล่นโดยคนที่ ถูกลูกบอลเป็นคนแรก กรณีที่มีข้อโต้แย้งในการส่งบอลเข้าเล่น ให้ผู้ตัดสินเป็นผู้โยนบอลเข้าเล่นใน สนาม การส่งบอลเข้าเล่นให้กระทำในเวลา 5 วินาที ถ้าถือลูกบอลอยู่นานกว่านี้ลูกบอลจะกลายเป็น ของฝ่ายตรงข้าม ถ้าทีมถ่วงเวลาในการส่งบอลเข้าเล่นก็จะถูกขานฟาวล์

10. ผู้ช่วยผู้ตัดสินทำหน้าที่ชี้ขาดผู้เล่นในสนาม และจดบันทึกการฟาวล์และแจ้ง ผู้ตัดสินเมื่อการฟาวล์ติดต่อกันครบสามครั้ง ผู้ช่วยผู้ตัดสินมีอำนาจที่จะตัดสิทธิ์ผู้เล่นตามกติกา ข้อที่ 5

11. ผู้ตัดสินเป็นผู้ชี้ขาดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลูกบอล และตัดสินว่าลูกบอลเข้าสู่การเล่นแล้ว หรือยัง, ลูกบอลเข้าสู่สนามหรือยัง, ลูกบอลเป็นของฝ่ายใด ผู้ตัดสินเป็นผู้จับเวลา พิจารณาว่า ได้คะแนนหรือไม่ รวมถึงเป็นผู้บันทึกคะแนน และหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งปกติผู้ตัดสินต้องเป็นผู้ทำ

12. เวลาการแข่งขันแบ่งเป็น 2 ครั้ง ครั้งละ 15 นาที โดยมีช่วงพักครึ่งเวลาการแข่งขัน 5 นาที และช่วงพักการแข่งขัน 5 นาที

13. ฝ่ายที่ทำคะแนนได้มากที่สุดในช่วงเวลาการแข่งขันจะได้รับการประกาศให้เป็น ทีมชนะ ถ้าหากมีการเสมอกัน ให้มีการแข่งขันต่อไปโดยได้รับความเห็นชอบจากกัปตันทีมของ ทั้งสองฝ่าย จนกว่าจะมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำคะแนนได้ก่อนซึ่งจะถือเป็นผู้ชนะ

ต่อมากีฬาบาสเกตบอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมแพร่หลายทั่วโลกและจัดเป็น กีฬาสากลที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจ จัดให้มีการแข่งขันบาสเกตบอลในมหกรรมกีฬา

ครั้งใหญ่ ๆ สำคัญ ๆ ด้วยเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันระดับซีเกมส์ (SEA Games) เอเชียนเกมส์ (Asian Games) และโอลิมปิกเกมส์ (Olympic Games) ซึ่งเป็นมหกรรมกีฬาที่ถือว่าใหญ่ที่สุดของมหกรรมกีฬา และกีฬาบาสเกตบอลได้ถูกบรรจุในกีฬาโอลิมปิกครั้งที่ 11 ค.ศ. 1936 ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี เป็นครั้งแรก ดังรูปตราสัญลักษณ์การแข่งขันที่ปรากฏในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ตราสัญลักษณ์การแข่งขันโอลิมปิก ครั้งที่ 11 ที่กีฬาบาสเกตบอลถูกบรรจุเข้าแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเป็นครั้งแรก (Korbut, 1972, p. 69)

ในส่วนของการก่อตั้งองค์กรนั้นสหพันธ์บาสเกตบอลนานาชาติ (Federation Internationale de Basketball – International Basketball Federation) (FIBA/ ฟีบ้า-ตราสัญลักษณ์ปรากฏในภาพที่ 4) ถือได้ว่าเป็นองค์กรระดับโลกสูงสุดของกีฬาบาสเกตบอลโดยได้เริ่มก่อตั้งขึ้นที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน ปี ค.ศ. 1932 ฟีบ้าเป็นองค์กรที่มีหน้าที่กำกับดูแลรายการการแข่งขันสำคัญ ๆ กำหนดกฎกติกา อุปกรณ์การแข่งขัน รวมถึงระบบการจัดการแข่งขันที่เป็นระดับนานาชาติให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ปัจจุบันมีประเทศดินแดนอิสระที่เข้าเป็นสมาชิกแล้ว 213 ประเทศ โดยแบ่งเป็น 5 ภูมิภาค ดังปรากฏในตารางที่ 1

ภาพที่ 5 ตราสัญลักษณ์ปัจจุบันของ FIBA (FIBA logo, 2009)

ตารางที่ 1 การแบ่ง 5 ภูมิภาคของ FIBA (FIBA, 2009)

ภูมิภาค	สัญลักษณ์	ประเทศที่เป็นสมาชิก
1. FIBA Africa		สมาชิก 53 ประเทศ ได้แก่ Algeria, Angola, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Cameroon, Cape Verde, Central African Republic, Chad, Cote d'Ivoire, Dem.Rep. of Congo, Djibouti, Egypt, Equatorial Guinea, Eritrea, Ethiopia, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Iles Comores, Kenya, Lesotho, Liberia, Libya, Madagascar, Malawi, Mali, Mauritania, Mauritius, Morocco, Mozambique, Namibia, Niger, Nigeria, People's Republic of Congo, Republic of Benin, Rwanda, Sao Tomé and Príncipe, Senegal, Seychelles, Sierra Leone, Somalia, South Africa, Sudan, Swaziland, Tanzania, Togo, Tunisia, Uganda, Zambia, Zimbabwe
2. FIBA Asia		สมาชิก 44 ประเทศ ได้แก่ Afghanistan, Bahrain, Bangladesh, Bhutan, Brunei Darussalam, Cambodia, China, Chinese Taipei, D.P.R. of Korea, Hong Kong, India, Indonesia, Iraq, Islamic Republic of Iran, Japan, Jordan, Kazakhstan, Kingdom of Saudi Arabia, Korea, Kuwait, Kyrgyzstan, Laos, Lebanon, Macau, Malaysia, Maldives, Mongolia, Myanmar, Nepal, Oman, Pakistan, Palestine, Philippines, Qatar, Singapore, Sri Lanka, Syria, Tajikistan, Thailand, Turkmenistan, United Arab Emirates, Uzbekistan, Vietnam, Yemen

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ภาคพื้น	สัญลักษณ์	ประเทศที่เป็นสมาชิก
3. FIBA Americas		สมาชิก 44 ประเทศ โดยแบ่งเป็น 3 โซน คือ 1. อเมริกาเหนือ ได้แก่ Canada, USA 2. อเมริกากลาง (ลาตินอเมริกา) ได้แก่ Antigua, Aruba, Bahamas, Barbados, Belize, Bermuda, British Virgin Islands, Cayman Islands, Costa Rica, Cuba, Dominica, Dominican Republic, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaica, Mexico, Montserrat, Netherlands Antilles, Nicaragua, Panama, Puerto Rico, St. Kitts, St. Lucia, St. Vincent and the Grenadines, Surinam, Trinidad and Tobago, Turks and Caicos Islands, Virgin Islands 3. อเมริกาใต้ ได้แก่ Argentina, Bolivia, Brazil, Chile, Colombia, Ecuador, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela
4. FIBA Europe		สมาชิก 51 ประเทศ ได้แก่ Albania, Andorra, Armenia, Austria, Azerbaijan, Belarus, Belgium, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, Cyprus, Czech Republic, Denmark, England, Estonia, F.Y.R. of Macedonia, Finland, France, Georgia, Germany, Gibraltar, Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Israel, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, Moldova, Montenegro, Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Principality of Monaco, Romania, Russia, San Marino, Scotland, Serbia, Slovak Republic, Slovenia, Spain, Sweden, Switzerland, Turkey, Ukraine, Wales

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ภาคพื้น	สัญลักษณ์	ประเทศที่เป็นสมาชิก
5. FIBA Oceania		สมาชิก 21 ประเทศ ได้แก่ American Samoa, Australia, Cook Islands, Federated States of Micronesia, Fiji, Guam, Kiribati, Marshall Islands, Nauru, New Caledonia, New Zealand, Norfolk Island, Northern Mariana Islands, Palau, Papua New Guinea, Solomon Islands, Tahiti, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Western Samoa

FIBA ได้บันทึกไว้ว่า มีนักกีฬาบาสเกตบอลเข้าร่วมการแข่งขันรายการต่าง ๆ ทั่วโลก มากกว่า 450 ล้านคน (FIBA, 2009) และมีการบันทึกเป็น World Indoor Record ว่ามีผู้ชมเข้าชมการแข่งขันใน 1 เกมการแข่งขันมากถึง 67,596 คน (FIBA, 2003) จากข้อมูลที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่ากีฬาบาสเกตบอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง มีประวัติและวิวัฒนาการที่น่าสนใจ

สำหรับประเทศไทยการเล่นบาสเกตบอลได้มีขึ้นอย่างแพร่หลายมาเป็นเวลานาน ทั้งในนครหลวงและต่างจังหวัด มีทีมบาสเกตบอลเป็นจำนวนมากที่เข้าร่วมการแข่งขันในรายการต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับเยาวชน จนถึงระดับประชาชนทั่วไป ได้แก่ กีฬานักเรียนนักศึกษาแห่งประเทศไทย, กีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย, กีฬาเยาวชนแห่งชาติ, กีฬาแห่งชาติ และบาสเกตบอลชิงถ้วยพระราชทานฯ เป็นต้น ดังที่กล่าวแล้วว่า สมาคมบาสเกตบอลแห่งประเทศไทยได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2495 และได้เข้าเป็นสมาชิกสหพันธ์บาสเกตบอลนานาชาติ เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2496 ต่อมาได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2500 โดยใช้ชื่อย่อว่า ส.บ.ท. ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Basketball Association of Thailand (B.A.T.) มีตราสัญลักษณ์เป็นรูปลูกบาสเกตบอลอยู่บนห่วงตาข่ายภายใต้พระมหามงกุฎด้านล่างมีชื่อว่า “สมาคมบาสเกตบอลแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์” ดังปรากฏในภาพที่ 6 (อติเดช ศรบุญทอง, 2544, หน้า 60)

ภาพที่ 6 ตราสัญลักษณ์ของสมาคมบาสเกตบอลแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
(ส.บ.ท., ม.ป.ป.)

มีผู้เขียนหลายท่านได้กล่าวถึงความแพร่หลายของกีฬาบาสเกตบอลไว้โดยสรุปว่า กีฬาบาสเกตบอลสเกตบอลเป็นกีฬาที่แพร่หลายทั่วโลก และจัดเป็นกีฬาสากลที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ ไม่น้อยไปกว่าฟุตบอล และวอลเลย์บอล มีการจัดการแข่งขันภายในประเทศ และระหว่างประเทศเสมอ ดังจะเห็นได้จากการจัดการแข่งขันบาสเกตบอลชิงแชมป์ในรายการต่าง ๆ ที่มีขึ้นทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย (เจสีย์ พิมพันธุ์, 2538, คำนำ, สุนทร กายประจักษ์, 2539, หน้า 2)

นอกจากนี้กีฬาบาสเกตบอลยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เล่นในด้านต่าง ๆ ภาวรี แชมซ้อย (2542, หน้า 8) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกีฬาบาสเกตบอลดังนี้

1. พัฒนาและเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายให้แก่ผู้เล่น
2. พัฒนากลไกการเคลื่อนไหวของร่างกายให้ดีขึ้น โดยมีการทำงานที่ประสานกันระหว่างระบบกล้ามเนื้อและระบบประสาท ได้แก่การประสานงานของตากับมือ ตากับเท้า และมือกับเท้า เป็นต้น
3. ช่วยให้เกิดการผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นการพักผ่อนหย่อนใจให้เกิดความเพลิดเพลินทั้งผู้เล่น และผู้ดู
4. ฝึกให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา ใจกว้าง รู้แพ้รู้ชนะ รู้ถ่อม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนการเคารพต่อกฎระเบียบและกติกาของการเล่นบาสเกตบอล
5. ช่วยฝึกการตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสม และช่วยทำให้สมาธิดีขึ้น

6. ใช้เป็นสื่อสำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของวิชาพลศึกษา ซึ่งได้แก่ เกิดพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สุเทพ เบญจโกติ (2547, คำนำ) กล่าวว่า กีฬาบาสเกตบอลเป็นกีฬาที่นิยมเล่นและแข่งขันกันอย่างแพร่หลายทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เนื่องจากเป็นกีฬาที่สามารถเล่นได้ทั้งชายและหญิง ช่วยพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

สาโรช คุณีพงษ์ (2539, คำนำ) กล่าวว่า กีฬาบาสเกตบอล เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีกระบวนการหลายรูปแบบ ที่จะประกอบประกอบในการพัฒนา ปรับปรุง และส่งเสริมให้ประชากรได้มีการพัฒนาที่ดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีจิตใจที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ยึดมั่นในความสามัคคี มีระเบียบวินัยประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายแห่งสภาวะของสังคมได้เป็นอย่างดี ในยุคที่บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองนั้น กีฬาก็จะเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย กีฬาบาสเกตบอลเป็นกีฬาที่เล่นเป็นทีม ซึ่งประกอบด้วยผู้ฝึกสอน ผู้เล่น ผู้ตัดสิน เจ้าหน้าที่จัดการแข่งขัน เจ้าหน้าที่เทคนิค บุคคลเหล่านี้จะต้องเป็นผู้เรียนรู้และเข้าใจในกฎกติกาการแข่งขันอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้การจัดการแข่งขันเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ยุติธรรม

จะเห็นได้ว่ากีฬาบาสเกตบอลเป็นกีฬาที่มีประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการที่น่าสนใจอย่างต่อเนื่อง และยังเป็นกีฬาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านร่างกาย คือ ทำให้เกิดความแข็งแรง มีสมรรถภาพทางกาย (Physical Fitness) สูงขึ้น เมื่อได้รับการฝึกเล่นอย่างถูกวิธี และในด้านจิตใจ และอารมณ์ กีฬาบาสเกตบอลมีส่วนช่วยอย่างมาก ความอดทนจะค่อย ๆ เกิดขึ้นในจิตใจจนเป็นนิสัย ก่อให้เกิดสมาธิ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย การเล่นเป็นทีมก่อให้เกิดความคิดวางแผนในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงตนเองและทีมให้ดีขึ้น รู้จักวางแผนการรุก การป้องกัน จึงไหวจึงพริบกับคู่แข่ง ย่อมเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเฉลียวฉลาด และรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือบาสเกตบอลที่ได้รับการพัฒนามาก่อให้เกิดอาชีพในสังคมได้

กีฬาบาสเกตบอลเป็นกีฬาที่มีวิวัฒนาการ และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อปรับให้เหมาะสมตามความนิยมแพร่หลายทั่วโลก และตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นเทคนิควิธีการเล่น กติกาการแข่งขัน รวมถึงการจัดการแข่งขันทั้งในประเทศ และระดับนานาชาติ ดังข้อมูลที่ได้สรุปอยู่ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายการการแข่งขันกีฬาบาสเกตบอลหลักที่จัดขึ้นในแต่ละปีของประเทศไทย
และรายการแข่งขันของ FIBA ที่ประเทศไทยส่งทีมเข้าร่วมแข่งขัน

รายการการแข่งขันประเทศไทย	รายการการแข่งขันระดับนานาชาติ
1. กีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย	1. Olympic Games (รอบคัดเลือก)
2. กีฬานักเรียนนักศึกษาแห่งประเทศไทย	2. Asian Games
3. กีฬาเยาวชนแห่งชาติ	3. SEA Games
4. กีฬาแห่งชาติ	4. Asian Beach Games
5. บาสเกตบอลชิงแชมป์ประเทศไทยรุ่นอายุไม่เกิน 17 ปี	5. FIBA World Championships
5. บาสเกตบอลชิงแชมป์ประเทศไทยรุ่นอายุไม่เกิน 18 ปี	6. FIBA Asia Championships
6. บาสเกตบอลชิงแชมป์ประเทศไทยรุ่นอายุไม่เกิน 20 ปี	7. FIBA Asia Champion Cup
7. บาสเกตบอลชิงแชมป์ประเทศไทยรุ่นอายุไม่เกิน 22 ปี	8. Asian Youth Games
8. บาสเกตบอลชิงถ้วยพระราชทานชาย ก. ประชาชนหญิงทั่วไป	9. Asian University Games
	10. FIBA Asia Stankovic Cup
	11. Asian School Games
	12. World University Games

ในเวทีการแข่งขันบาสเกตบอลระดับโลก เช่นการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ชิงแชมป์โลก แม้กระทั่งรายการชิงแชมป์เอเชีย ทีมจากประเทศไทยมีโอกาสไม่มากนักเพราะโดยทั่วไปไม่ผ่านรอบคัดเลือก แต่เท่าที่เป็นอยู่ทีมชาติไทยมีผลการแข่งขันระดับนานาชาติที่มีการสะสมคะแนนโดย FIBA ณ เดือนธันวาคม 2551 ทีมชาติไทยชายอยู่อันดับที่ 69 ของโลก (ภาพที่ 7) ทีมชาติไทยหญิงอยู่อันดับที่ 40 ของโลก (ภาพที่ 8) และเมื่อนำคะแนนระหว่างทีมชายและทีมหญิงรวมกันทีมชาติไทยนั้นอยู่อันดับที่ 57 ของโลก (ภาพที่ 9) ทีมชายของอาเจนตินา อยู่อันดับ 1 ส่วนทีมหญิงนั้นเป็นทีมสหรัฐอเมริกา (FIBA, 2008)

Ranking Men after Olympic Games: Tournament Men (2008)

Rank	Country	IOC	Current Points	+/- Points*	+/- Rank*
1.	Argentina	ARG	876.0	150.0	*
2.	USA	USA	832.2	0.0	▼
3.	Spain	ESP	730.0	150.0	↔
4.	Greece	GRE	499.0	70.0	*
5.	Serbia	SRB	469.0	-65.0	▼
6.	Lithuania	LTU	411.0	-75.0	▼
7.	Germany	GER	329.0	45.0	*
8.	Italy	ITA	308.0	-70.0	▼
9.	Australia	AUS	269.0	-15.0	↔
10.	China	CHN	262.7	10.0	*
56.	South Africa	RSA	6.0	0.0	↔
61.	Malaysia	MAS	5.8	0.0	↔
62.	Estonia	EST	5.0	0.0	↔
63.	Philippines	PHI	4.2	0.0	↔
64.	United Arab Emirates	UAE	3.6	0.0	↔
64.	Indonesia	INA	3.6	0.0	↔
66.	Kingdom of Saudi Arabia	KSA	3.3	0.0	↔
67.	Sweden	SWE	3.0	0.0	↔
68.	Gabon	GAB	2.0	0.0	↔
69.	Thailand	THA	1.8	0.0	↔
70.	Singapore	SIN	1.5	0.0	↔
71.	Madagascar	MAD	1.4	0.0	↔
71.	Rwanda	RWA	1.4	0.0	↔
73.	Dem. Rep. of Congo	COD	0.8	0.0	↔
74.	Liberia	LBR	0.6	0.0	↔

*compared to the last FIBA Ranking

The countries not listed above have all 0 points and are therefore all positioned, with the same rank, after the last country mentioned.

ภาพที่ 7 อันดับโลกของทีมชาติบาสเกตบอลชายของไทยอยู่อันดับที่ 69 (FIBA, 2008)

Ranking Women after Olympic Games: Tournament Women (2008)

Rank	Country	IOC	Current Points	+/- Points*	+/- Rank*
1.	USA	USA	1140.0	0.0	↔
2.	Russia	RUS	923.0	85.0	▲
3.	Australia	AUS	899.0	0.0	▼
4.	Brazil	BRA	446.0	-110.0	↔
5.	Spain	ESP	429.0	70.0	↔
6.	China	CHN	340.0	75.0	*
7.	Czech Republic	CZE	326.0	60.0	*
8.	France	FRA	274.0	-70.0	▼
9.	Korea	KOR	272.0	-23.9	▼
10.	Cuba	CUB	226.0	-50.0	▼
39.	Angola	ANG	17.6	3.2	*
40.	Thailand	THA	16.8	0.0	▼
41.	Germany	GER	16.0	0.0	▼
41.	Ukraine	UKR	16.0	0.0	▼
43.	Malaysia	MAS	14.1	0.0	↔
44.	India	IND	13.2	0.0	↔
45.	Israel	ISR	13.0	0.0	↔

*compared to the last FIBA Ranking

The countries not listed above have all 0 points and are therefore all positioned, with the same rank, after the last country mentioned.

ภาพที่ 8 อันดับโลกของทีมชาติบาสเกตบอลหญิงของไทยอยู่อันดับที่ 40 (FIBA, 2008)

Ranking Men/Women combined after Olympic Games: Tournament Men (2008)

Rank	Country	IOC	Current Points	+/- Points*	+/- Rank*
1.	USA	USA	1972.2	0.0	↔
2.	Australia	AUS	1168.0	-15.0	↔
3.	Spain	ESP	1159.0	220.0	=
4.	Russia	RUS	1104.0	80.0	↕
5.	Argentina	ARG	1044.2	150.0	↔
6.	Brazil	BRA	619.6	-110.0	↔
7.	Serbia	SRB	617.0	-65.0	=
8.	China	CHN	602.7	85.0	↕
9.	Greece	GRE	593.0	70.0	↕
10.	Lithuania	LTU	566.0	-75.0	↕
54.	Malaysia	MAS	19.9	0.0	↕
55.	Hong Kong	HKG	19.2	0.0	↕
56.	Dem. Rep. of Congo	COD	18.8	-3.8	↕
57.	Thailand	THA	18.6	0.0	↔
58.	Kazakhstan	KAZ	18.3	0.0	↔
59.	Bosnia and Herzegovina	BIH	16.0	0.0	↔
60.	Cote d'Ivoire	CIV	15.0	-0.2	↔
88.	Togo	TGO	1.8	0.0	↕
89.	Zimbabwe	ZIM	1.6		
90.	Rwanda	RWA	1.4	0.0	↕
91.	Liberia	LBR	0.6		

*Compared to the last FIBA Ranking

The countries not listed above have all 0 points and are therefore all positioned, with the same rank, after the last country mentioned

ภาพที่ 9 อันดับโลกโดยย่อเมื่อรวมอันดับทีมชาติไทยชายและทีมชาติไทยหญิงเข้าด้วยกัน

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา นับว่าเป็นประเทศที่ทั่วโลกยอมรับว่ากีฬาบาสเกตบอล มีความเจริญก้าวหน้าจนสามารถกลายเป็นอาชีพได้ มีการพัฒนาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้เล่น หรือทีม และยังคงสถิติการแข่งขันโดยมีคะแนนอยู่อันดับที่ 1 ของโลก (FIBA, 2008) ดังนั้นกีฬาบาสเกตบอลจึงมีบทบาทต่อคนในสังคม และเป็นกีฬาอดนิมของคนในประเทศอีกด้วย

ในการแข่งขันกีฬาบาสเกตบอลอาชีพในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งเป็น 2 ลีก ได้แก่ NBA (National Basketball Association ตราสัญลักษณ์ดังภาพที่ 10) ได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1946 เป็นการแข่งขันในประเภททีมชาย และ WNBA (Women's National Basketball Association- ตราสัญลักษณ์ดังภาพที่ 10) เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1997 (บรรจง ฟ้ารุ่งแสง, 2550, หน้า 6) ทั้งสองลีก (กลุ่มการแข่งขัน) ได้มีการจัดแข่งขันทุก ๆ ปี โดย NBA มีการแบ่งโซนการแข่งขันเป็นฝั่งตะวันออก (Eastern Conference) และทางฝั่งตะวันตก (Western Conference) โดยมีทีมที่เข้าแข่งขัน ดังตารางที่ 3 และ WNBA ดังตารางที่ 4

ภาพที่ 10 ตราสัญลักษณ์ของการแข่งขันบาสเกตบอลอาชีพประเภททีมชายของสหรัฐอเมริกา
(NBA, 2008)

ภาพที่ 11 ตราสัญลักษณ์ของการแข่งขันบาสเกตบอลอาชีพประเภททีมหญิงของสหรัฐอเมริกา
(WNBA, 2008)

ตารางที่ 3 ทีมที่เข้าแข่งขันกีฬาสเกตบอลอาชีพของสหรัฐอเมริกาประเภททีมชาย (NBA)

Eastern Conference	Western Conference
1. Boston Celtics	1. Dallas Mavericks
2. New Jersey Nets	2. Houston Rockets
3. New York Knicks	3. Memphis Grizzlies
4. Philadelphia 76ers	4. New Orleans Hornets
5. Toronto Raptors	5. San Antonio Spurs
6. Chicago Bulls	6. Denver Nuggets
7. Cleveland Cavaliers	7. Minnesota Timberwolves
8. Detroit Pistons	8. Portland Trail Blazers
9. Indiana Pacers	9. Oklahoma Thunder
10. Milwaukee Bucks	10. Utah Jazz
11. Atlanta Hawks	11. Golden State Warriors
12. Charlotte Bobcats	12. Los Angeles Clippers
13. Miami Heat	13. Los Angeles Lakers
14. Orlando Magic	14. Phoenix Suns
15. Washington Wizards	15. Sacramento Kings

ตารางที่ 4 ทีมที่เข้าแข่งขันกีฬาสเกตบอลอาชีพของสหรัฐอเมริกาประเภททีมหญิง (WNBA)

Eastern Conference	Western Conference
1. Detroit	1. San Antonio
2. Connecticut	2. Seattle
3. New York	3. Los Angeles
4. Indiana	4. Sacramento
5. Chicago	5. Houston
6. Washington	6. Phoenix
7. Atlanta	7. Minnesota

สำหรับการแข่งขันกีฬาระดับอุดมศึกษาซึ่งกำกับดูแลโดย NCAA (The National Collegiate Athletic Association) ตราสัญลักษณ์ดังภาพที่ 11) มีการจัดการแข่งขันกีฬาแต่ละชนิดตามฤดูกาล (ตารางที่ 5) แบ่งระดับการแข่งขันเป็น Division 1, Division 2 และ Division 3 จะเห็นได้ว่ากีฬาสเกตบอลเป็นกีฬาฤดูหนาว มีการแข่งขันอย่างกว้างขวางทั่วประเทศโดยในการแข่งขันนั้นมีการเสนอข่าวการแข่งขันอย่างแพร่หลาย นักกีฬาที่ผ่านเวทีการแข่งขันนี้ได้พัฒนาไปสู่การเล่นกีฬาสเกตบอลอาชีพได้เป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 12 ตราสัญลักษณ์ NCAA สมาคมกีฬามหาวิทยาลัยแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (NCAA, 2008)

ตารางที่ 5 ช่วงฤดูกาลการแข่งขันกีฬาแต่ละชนิดในระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา
(NCAA, 2008)

Fall	Winter	Spring
1. Cross Country	1. Men's Basketball	1. Baseball
2. Field Hockey	2. Women's Basketball	2. Men's Golf
3. Football	3. Bowling	3. Women's Golf
4. Men's Soccer	4. Fencing	4. Men's Lacrosse
5. Women's Soccer	5. Men's Gymnastics	5. Women's Lacrosse
6. Women's Volleyball	6. Women's Gymnastics	6. Rowing
7. Men's Water Polo	7. Men's Ice Hockey	7. Softball
	8. Women's Ice Hockey	8. Men's Tennis
	9. Rifle	9. Women's Tennis
	10. Skiing	10. Track and Field (Outdoor)
	11. Men's Swimming/Diving	11. Men's Volleyball
	12. Women's Swimming/Diving	12. Women's Water Polo
	13. Track and Field (Indoor)	
	14. Wrestling	

การผลิตเอกสาร และหนังสือคู่มือเผยแพร่กีฬาบาสเกตบอล

กีฬาบาสเกตบอลได้ถูกนำไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักทั่วโลก โดยหลายช่องทางการสื่อสาร การผลิตเอกสาร หนังสือ คู่มือข้อมูลต่าง ๆ กันนับได้ว่าเป็นช่องทางสำคัญอีกช่องทางหนึ่งที่ช่วยพัฒนาให้กีฬาบาสเกตบอลได้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และหนังสือคู่มือทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่ได้ผลิตขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานักกีฬาบาสเกตบอลไทยสำหรับสื่อมวลชน ที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาค้นคว้าของหนังสือออกเป็น 2 ด้านดังนี้

1. ด้านเนื้อหา เป็นส่วนสำคัญของหนังสือ จากการศึกษาเนื้อหาหนังสือคู่มือกีฬาบาสเกตบอลในประเทศ ได้แก่ คู่มือการจัดการแข่งขันกีฬาบาสเกตบอลในรายการต่าง ๆ ในประเทศไทย และต่างประเทศ ได้แก่ การแข่งขันกีฬาบาสเกตบอลระดับอุดมศึกษาของ

สหรัฐอเมริกา (NCAA), ระดับอาชีพในสหรัฐอเมริกา (NBA) และจากสหพันธ์บาสเกตบอลนานาชาติ (FIBA) โดยได้แบ่งออกเป็นตอน (Section) ได้ดังนี้

1.1 คำนำ (Preface) เป็นข้อความจากผู้บริหารที่พูดถึงองค์กรเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น การจัดการแข่งขัน ผลการดำเนินงานทั้งในอดีต ปัจจุบัน การทำงานโดยภาพรวมขององค์กร แนวทางในการพัฒนากีฬาบาสเกตบอลในอนาคต และวัตถุประสงค์ของการจัดทำหนังสือคู่มือกีฬาสเกตบอล (Basketball Media Guide Book)

1.2 หน้าที่ลิขสิทธิ์ (Copyright Page)

1.3 หน้าสารบัญ (Table of Contents) บอกหัวข้อของเนื้อหาภายในเล่ม เพื่อสะดวกในการหาข้อมูลภายในเล่ม

1.4 ประวัติความเป็นมา และโครงสร้างของกีฬาสเกตบอลที่องค์กรจัดตั้งขึ้น (History and Structure)

1.4.1 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรที่จัดตั้งกีฬาสเกตบอล

1.4.2 คณะกรรมการ ผู้บริหารองค์กรฝ่ายต่าง ๆ

1.4.3 พื้นที่ที่อยู่ในกำกับดูแลการจัดการแข่งขันกีฬาสเกตบอลขององค์กร

1.4.4 แผนผังโครงสร้างขององค์กร

1.4.5 การเชื่อมโยงกับรายการการแข่งขันระดับนานาชาติ

1.5 สัญลักษณ์ขององค์กร

1.6 รายชื่อ สถานที่ติดต่อของทีม ที่เข้าร่วมการแข่งขันในรายการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยองค์กร เพื่อสะดวกในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแข่งขันกีฬาสเกตบอล และการจัดระดับรายการการแข่งขัน

1.7 ปฏิทินรายการการแข่งขันประจำปี ตั้งแต่ระดับเยาวชน, ประชาชน, ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

1.8 การจัดอันดับทีมที่เข้าร่วมการแข่งขันในรายการต่าง ๆ จากสถิติการแข่งขันประจำปี ตั้งแต่ระดับเยาวชน, ประชาชน, ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

1.9 รายงานผลการแข่งขันที่ผ่านมาของพื้นที่ที่อยู่ในกำกับขององค์กร

1.10 แนวทางในการพัฒนากีฬาสเกตบอลในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ขององค์กร

1.11 สารานุกรมอื่น ๆ เกี่ยวกับกีฬาสเกตบอล เช่น วีลแชร์บาสเกตบอล (Wheelchair Basketball), บาสเกตบอลสามคน เป็นต้น

1.12 ทำเนียบแชมป์ในรายการแข่งขันแต่ละรายการตั้งแต่ระดับเยาวชน, ประชาชน, ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

1.13 ผู้สนับสนุนองค์กร

1.14 อันดับโลกของทีมจากประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของสหพันธ์บาสเกตบอลนานาชาติ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย

1.15 สื่อมวลชนที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับองค์กรในการประชาสัมพันธ์ นำเสนอข่าวกีฬาบาสเกตบอล รวมถึงสถานที่ติดต่อ ได้แก่ หนังสือพิมพ์, วิทยุ, โทรทัศน์, นิตยสาร, เว็บไซต์ และช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ

1.16 รายละเอียดของที่อยู่ขององค์กร สถานที่ติดต่อ, เบอร์โทรศัพท์, โทรสาร, อีเมลล์, เว็บไซต์ และอื่น ๆ ที่ช่วยในการติดต่อสื่อสารได้สะดวก และรวดเร็ว

1.17 รายการการแข่งขันที่องค์กรของตนเองเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันทั้งในอดีตและอนาคต

1.18 สื่อมวลชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรในการนำเสนอข่าวกีฬาบาสเกตบอล ได้แก่ หนังสือพิมพ์, วิทยุ, โทรทัศน์, นิตยสาร ฯลฯ

2. ด้านลักษณะทางกายภาพ

2.1 จากการศึกษาพบว่าหนังสือคู่มือส่วนใหญ่มีขนาด ยาว 8 นิ้ว และ กว้าง 6 นิ้ว

2.2 รูปเล่มมีขนาดกระทัดรัด สามารถพกพาได้สะดวก สามารถเปิดอ่านได้ง่าย

2.3 จำนวนหน้าไม่เกิน 300 หน้า

2.4 เป็นหนังสือที่มีภาพประกอบเนื้อหา

2.5 ปก (Cover) มีลักษณะเป็นปกแข็งทั้งด้านหน้า และด้านหลัง เป็นภาพที่มีการออกแบบที่สวยงาม เป็นเอกภาพ ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง หรือองค์กรที่ผลิตหนังสือ และมีชื่อเรื่องที่สันปก ด้านในของปกจะปรากฏชื่อของผู้สนับสนุนองค์กร

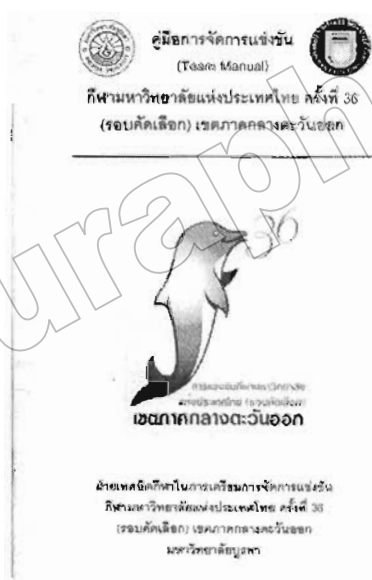
2.6 เนื้อหาด้านในเป็นการพิมพ์สีขาว-ดำ แต่จะมีการแทรกการพิมพ์ภาพสีคั่น เพื่อแบ่งเนื้อหาภายในเล่มได้อย่างชัดเจน (FIBA, 1996, 1998, 2003, 2007; ESPN, 2006)

ลักษณะรูปเล่มของหนังสือที่เป็นเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ และ Media Guide Book ที่ถูกผลิตและเผยแพร่องค์กร หรือสถาบันต่าง ๆ ระดับสากลทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังปรากฏในภาพที่ 13-27

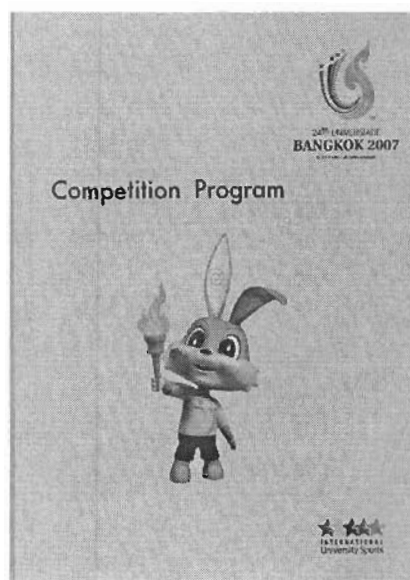
ตัวอย่างเอกสารที่เป็นลักษณะสื่ूपข่าวและคู่มือการแข่งขันในประเทศไทย

ภาพที่ 13 สื่ूपข่าวการแข่งขันบาสเกตบอลชิงถ้วยพระราชทานฯ ปี 2007 จากหนังสือพิมพ์ The Nation (The Nation, 2007)

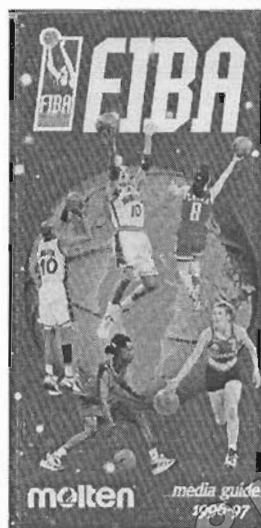

ภาพที่ 14 คู่มือการจัดการแข่งขันกีฬา มหาวิทยาลัยรอบคัดเลือก ปี 2551 (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551)

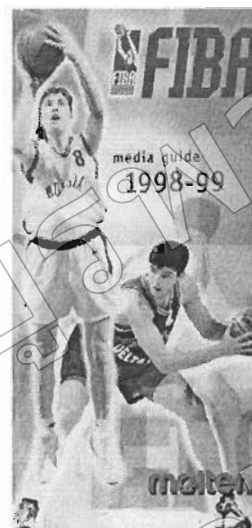

ภาพที่ 15 โปรแกรมการแข่งขันกีฬา มหาวิทยาลัยโลก ครั้งที่ 27 ปี 2007 (FISU, 2007)

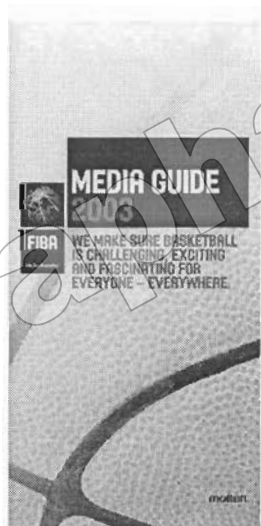
ตัวอย่างเอกสารที่เป็นลักษณะ Media Guide ในต่างประเทศ

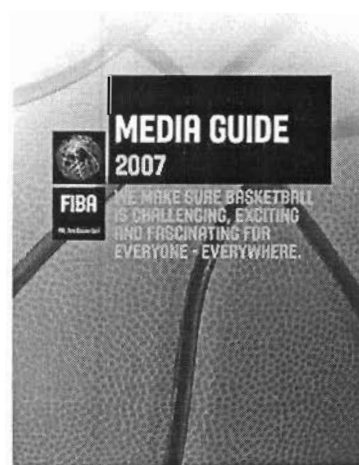
ภาพที่ 16 FIBA Media Guide
ปี 1996-1997 (FIBA, 1996)

ภาพที่ 17 FIBA Media Guide
ปี 1998-1999 (FIBA, 1998)

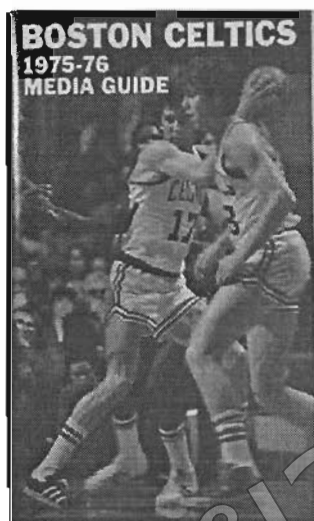

ภาพที่ 18 FIBA Media Guide ปี 2003
(FIBA, 2003)

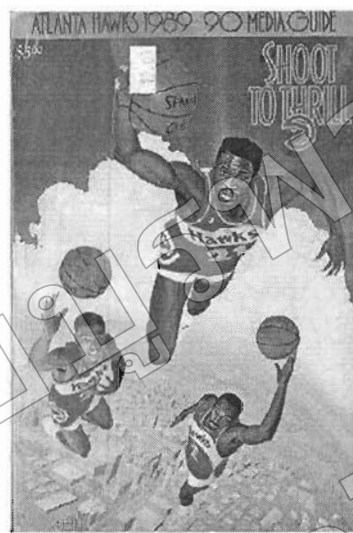

ภาพที่ 19 FIBA Media Guide ปี 2007
(FIBA, 2007)

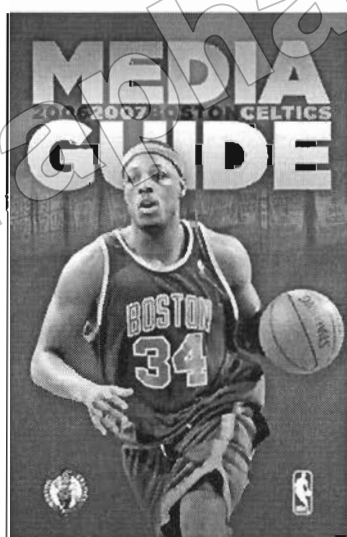
NBA Media Guide

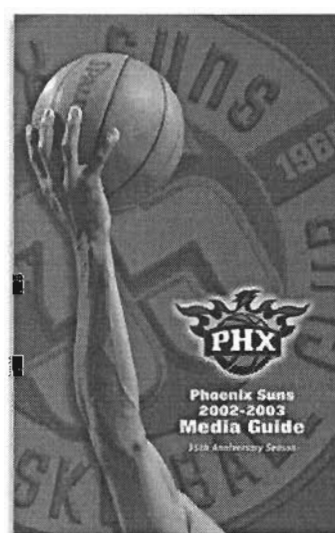
ภาพที่ 20 ทีม Boston Celtics Media Guide
ปี 1975-1976 (Boston Celtics, 2008)

ภาพที่ 21 ทีม Atlanta Hawks Media
Guide ปี 1989-1990
(Hawks, 2008)

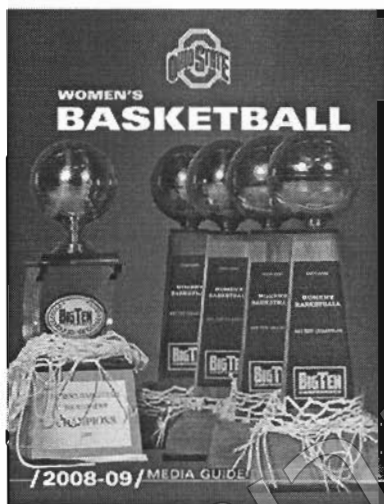

ภาพที่ 22 ทีม Boston Celtics Media Guide
ปี 2007 (NBA, 2008 a)

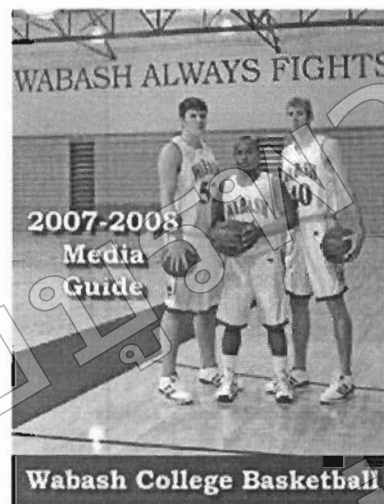

ภาพที่ 23 ทีม Phoenix Suns Media
Guide ปี 2002-2003
(Phoenix Suns, 2008)

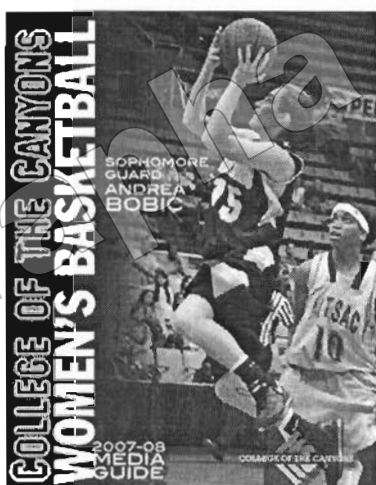
NCAA Media Guide

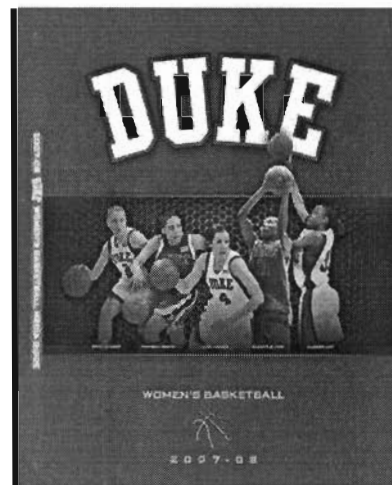
ภาพที่ 24 ทีม Ohio State Media Guide
ปี 2008-2009
(Ohiostatebuckeyes,2008)

ภาพที่ 25 ทีม Wabash College
ปี 2007-2008
(Wabash, 2008)

ภาพที่ 26 ทีม College of the Canyons
Media Guide ปี 2007-2008
(College of the Canyons, 2008)

ภาพที่ 27 ทีม Duke Media Guide
ปี 2007-2008
(Duke, 2008)

จากรูปภาพต่าง ๆ ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการผลิตเอกสารที่เป็นหนังสือคู่มือ (Media Guide Book) เพื่อเผยแพร่กีฬาบาสเกตบอลในบางประเทศที่บาสเกตบอลมีความเจริญก้าวหน้า นั้นได้ผลิตเป็นเวลาหลายสิบปีมาแล้วและน่าจะเป็นส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดการพัฒนาในกีฬา บาสเกตบอลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา

ความสำคัญของการสื่อสาร สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ รูปแบบ ลักษณะ องค์ประกอบ ของหนังสือเล่ม และการออกแบบสิ่งพิมพ์

การสื่อสาร

การสื่อสาร (Communication) เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ สังคม และทุกยุคทุกสมัย หากนักปราชญ์กล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม เป็นสัตว์การเมือง และเป็นสัตว์ เศรษฐกิจ ในการอยู่รวมกันเป็นชุมชนและสังคม มนุษย์ย่อมเป็นสัตว์สื่อสารด้วย เพราะการอยู่ รวมกันย่อมมีการสื่อสาร (Communication) ด้วยภาษา (Language) หรือระบบสัญลักษณ์ (Symbolic System) เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันในชีวิตทางสังคม การเมือง และ เศรษฐกิจ แล้วกลายมาเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานในการอยู่รวมกันของมนุษย์เรา องค์ประกอบพื้นฐาน ของกระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วย ผู้สื่อสาร (Sender) ซึ่งมีความประสงค์จะสื่อสาร (Message) ไปยังผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านช่องทางการสื่อสาร (Channel of Communication) ซึ่งอาจมีรูปแบบที่หลากหลายภายใต้บริบทของสังคมวัฒนธรรม

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2550, หน้า 5) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารสามารถแบ่งออกได้ หลายระดับตามขนาดของผู้สื่อสาร ได้แก่

1. ระดับบุคคล คือ ระหว่างคนสองคน ที่เรียกว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) หรือการสื่อสารเฉพาะหน้า (Face-to-Face Communication)
2. ระดับกลุ่มบุคคล หรือ การสื่อสารระหว่างกลุ่ม (Group Communication)
3. ระดับองค์กร หรือการสื่อสารระหว่างกลุ่มคนที่รวมตัวกันและทำงานในลักษณะ เป็นองค์กร (Organizational Communication) ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หน่วยงานราชการ บริษัทหรือสมาคม
4. ระดับมวลชน หรือที่เรียกว่า การสื่อสารมวลชน (Mass Communication)

สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

สื่อสารมวลชน จึงหมายถึง สื่อสารไปสู่มวลชน หรือส่งสารไปสู่ผู้รับสารเป็นจำนวนมาก โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารประเภทต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

สุทธิ ชัดติยะ (2550, หน้า 56) ได้ให้ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ว่าสื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง วัสดุตีพิมพ์ (Printed Materials) ที่อาจจะมีการจัดทำเป็นรูปเล่ม หรือเป็นเอกสารพร้อมจะเผยแพร่ต่อไปอย่างกว้างขวางไปยังมวลชนในลักษณะที่เป็นสื่อมวลชน และอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์รายวัน รายปักษ์ รายเดือน หนังสือ วารสาร และนิตยสาร เป็นต้น สิ่งพิมพ์ประเภทนี้มีทั้งการจัดทำเป็นรูปเล่มอย่างถาวรหรือกึ่งถาวร และมีเนื้อหาสาระทั้งประเภทบันเทิงคดี และสารคดี

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นรูปแบบของการสื่อสารที่อาศัยคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า (Electromagnetic Wave) ที่เกิดจากพลังไฟฟ้าเป็นพาหะในการส่งสัญญาณเสียง หรือภาพ และเสียงจากเครื่องส่งไปยังเครื่องรับที่อยู่ห่างไกลกัน ซึ่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์

ประเภทของสิ่งพิมพ์

กรมวิชาการ (2544, หน้า 11-20) ได้แบ่งประเภทของสิ่งพิมพ์ตามลักษณะการใช้งาน ดังนี้ คือ

1. สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ ตามความหมายในที่นี้หมายถึงหนังสือเล่มที่เป็นเรื่องราวเดียวกันหรือหลายเรื่องในเล่มเดียวกันซึ่งแกนสำคัญอยู่ที่เนื้อหาสาระ หนังสือที่กล่าวนี้ยังแยกย่อยตามจุดมุ่งหมายอีกได้เป็น 2 ประเภท คือสารคดี และบันเทิงคดี

2. สิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร สิ่งพิมพ์ประเภทนี้ได้แก่

- 2.1 หนังสือพิมพ์ หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าวสาร ความคิดเห็น ภาพและเรื่องราวต่าง ๆ เป็นแผ่นพิมพ์ที่พับรวมกัน ซึ่งโดยปกติจะออกเป็นรายวัน หนังสือพิมพ์จึงเป็นสื่อที่คุ้นเคยอยู่ในชีวิตประจำวันของสังคมมนุษยชาติมาตั้งแต่อดีต เริ่มจากหนังสือที่มีลักษณะเป็น "ใบบอก" หรือใบแจ้งข่าว ที่ใช้พิมพ์เป็นแผ่นประกาศและจดหมายเหตุ จากแผ่นเดียวจนกลายเป็นหลายแผ่นพับรวมกันอยู่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

- 2.2 วารสาร หรือนิตยสาร เป็นสิ่งพิมพ์อีกประเภทหนึ่งที่เสนอข่าวและสาระความรู้ความบันเทิงหลายอย่าง มีกำหนดระยะเวลาออกแน่นอน อาจออกเป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือน หรือกว่านั้น แต่ไม่ได้ออกเป็นประจำรายวันเหมือนหนังสือพิมพ์รายวัน สามารถจำแนกประเภทนิตยสาร หรือวารสารออกเป็น 2 กลุ่มกว้าง ๆ คือ วารสารหรือนิตยสารทั่วไป (General Magazines) และ วารสาร หรือนิตยสารเฉพาะกลุ่ม (Specialized Magazines) สิ่งสำคัญในการออกแบบรูปเล่มของนิตยสาร ประการแรกคือ ต้องสร้างความสนใจให้กับผู้อ่าน ซึ่งอาจทำได้โดยการใช้สีสันสวยงาม ใช้ภาพน่าสนใจ พาดหัวเรื่องในแบบที่เหมาะสมสำนวนภาษาดี มีการจัดพิมพ์เย็บเล่มเรียบร้อย ขนาดเหมาะสม

2.3 จุลสาร เป็นสิ่งพิมพ์อีกประเภทหนึ่งที่ทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในวงการใดวงการหนึ่ง จะออกในวาระพิเศษ เป็นครั้ง ๆ หรือเป็นลำดับ ๆ ไป ไม่ออกเป็นปกติประจำ เหมือนนิตยสาร หรือวารสาร ส่วนใหญ่จะเป็นการให้เปล่า ไม่มุ่งค้าหากำไร เช่น จุลสารการพัฒนาหนังสือ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นเอกสารเผยแพร่ความรู้ในการจัดทำหนังสือ ลักษณะขนาดรูปเล่มของจุลสารจะแตกต่างกันตามจุดประสงค์ มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก

2.4 สิ่งพิมพ์โฆษณา คือสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่สินค้า ผลิตภัณฑ์ หรือกิจการของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้ มีหลายชนิด เช่น โบรชัวร์ (Brochure) ใบปลิว (Leaflet) แผ่นพับ (Folder) และใบปิด หรือที่เราเรียกว่า โปสเตอร์ (Poster)

3. สิ่งพิมพ์เพื่อการบรรจุภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์คือวัสดุที่ห่อหุ้มสินค้า หรือเครื่องอุปโภคบริโภค ซึ่งในอดีตมักเป็นบรรจุภัณฑ์ที่มาจากธรรมชาติ ปัจจุบันมีวิวัฒนาการก้าวหน้าขึ้นบรรจุภัณฑ์เปลี่ยนมาใช้วัสดุอื่น ๆ หลายชนิดทั้งแก้ว กระดาษ อะลูมิเนียม พลาสติก และการบรรจุภัณฑ์ยังแบ่งเป็นการบรรจุภัณฑ์หลัก (Primary Packaging) คือภาชนะที่ใช้บรรจุภัณฑ์เพื่อรักษาคุณภาพโดยตรง เช่น ขวดที่บรรจุ กระป๋องที่ใส่ หรือกระดาษที่ห่อ กับบรรจุภัณฑ์รอง (Secondary Packaging) คือการรองรับการบรรจุภัณฑ์แรกเพื่อรวบรวมจัดส่ง อาจเป็นกล่องกระดาษแข็ง ขนาดต่าง ๆ หรือลังพลาสติก

4. สิ่งพิมพ์มีค่า คือสิ่งพิมพ์ที่ใช้เป็นหลักฐานสำคัญ ที่อาจถูกปลอมแปลงนำไปใช้โดยผิดกฎหมายได้ ได้แก่ ธนบัตร แสตมป์ เชื้อธนาคาร ตัวแลกเงิน เป็นต้น

5. สิ่งพิมพ์อื่น ๆ คือสิ่งพิมพ์อีกหลายประเภทที่ไม่สามารถจัดเข้ากับประเภทดังที่กล่าวมาได้ สิ่งพิมพ์พวกนี้ได้แก่

5.1 สิ่งพิมพ์ที่ใช้ในสังคม เช่น นามบัตร บัตรเชิญในงานต่าง ๆ

5.2 สิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการดำเนินธุรกิจ เช่น กระดาษหัวจดหมาย ใบส่งของ ใบเสร็จ กระดาษบันทึก ฯลฯ

5.3 สิ่งพิมพ์ที่เป็นการตกแต่งให้สวยงาม เช่น การพิมพ์กระดาษปิดผนัง (Wall Paper) การพิมพ์โปสเตอร์ การพิมพ์สามมิติ

5.4 สิ่งพิมพ์ที่ใช้สำหรับวัตถุประสงค์พิเศษ เช่น การพิมพ์ลงในสินค้า ไม้ ขวด แก้ว กระเบื้อง การพิมพ์กระดาษเช็ดหน้า เช็ดมือ แผ่นภูมิ แผนที่

หนังสือและความหมายของหนังสือ

ปัจจุบันโลกได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง แต่มีสื่อประเภทหนึ่งที่สามารถจะบันทึกข้อมูล เป็นตัวอักษร ถ่ายทอดความรู้ ประวัติ ความเป็นมา เรื่องราวต่าง ๆ ให้แก่คนอื่น และคนแก่คนรุ่นหลัง ช่วยให้การค้นคว้า

หาความรู้เรื่องราวหลาย ๆ เรื่องโดยไม่ต้องตั้งต้นกันใหม่ สามารถนำกลับมาอ้างอิงได้เสมอ ช่วยลดเวลาในการค้นคว้าไปได้มาก และทำให้วิชาความรู้ต่าง ๆ เจริญได้อย่างรวดเร็ว ก็คือ "หนังสือ" นอกจากนี้ยังมีผู้เขียนหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของหนังสือไว้ว่า

หนังสือ คือแหล่งที่รวมสติปัญญา ซึ่งมีหลายความคิด หลายอารมณ์ และมีประสบการณ์ที่ต่างกัน (สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์, 2539)

หนังสือ (Book) หรือหนังสือเล่ม หมายถึง วัสดุสารนิเทศที่บรรจุสารในรูปสัญลักษณ์ตัวอักษรไว้ แล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มอย่างมั่นคง มีทั้งหนังสือปกแข็ง และหนังสือปกอ่อน ที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ในเล่มเดียวหรือในชุดเดียว (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542)

"หนังสือ" เป็นสื่อชั้นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นยิ่งในวงการศึกษา แม้ปัจจุบันจะมีการพัฒนาสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจมากมายแต่หนังสือก็ยังเป็นสื่อที่มีลักษณะเฉพาะที่เอื้ออำนวยในการสื่อสารให้ไปถึงผู้รับได้เป็นจำนวนมาก มีความยืดหยุ่นสามารถใช้ได้ในทุกโอกาส และสถานที่ มีอายุยืนยาวที่สุดในบรรดาสื่อที่ต้องใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ หนังสือเป็นสื่อสาธารณะที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวประการหนึ่งคือ เป็นสื่อที่ให้โอกาสผู้อ่านได้ใช้สมองเพ่งพิจารณาได้เป็นเวลานาน หนังสือจึงเป็นบ่อเกิดของความคิด (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550)

การจำแนกประเภทหนังสือ

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2550, หน้า 216-217) ได้กล่าวไว้ว่า หนังสือทั่วไปมีการจัดประเภทหรือแบ่งหมวดหมู่ได้หลายประเภท เช่น แบ่งตามวัตถุประสงค์การใช้ แบ่งตามลักษณะรูปเล่ม แบ่งตามกลุ่มผู้อ่าน หรือแบ่งตามสาระ ซึ่งมักเป็นวิธีแบ่งที่นิยมกันโดยเป็นฐานการแบ่งที่กว้างที่สุด คือ หนังสือบันเทิงคดี และสารคดี การจำแนกตามแนวบรรณารักษศาสตร์ มีรายละเอียดของประเภทบันเทิงคดี และสารคดีดังนี้

1. บันเทิงคดี คือ งานเขียนประเภทร้อยแก้วซึ่งเขียนเลียนแบบหรือจำลองชีวิตจริงได้อย่างมีศิลปะ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นส่วนใหญ่ ในความหมายกว้างบันเทิงคดีมีหลายรูปแบบได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น และบทละคร แต่โดยทั่วไปหนังสือบันเทิงคดีจะหมายถึงนวนิยาย และเรื่องสั้น

2. สารคดี คือ หนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้ความรู้ ความคิด และสาระประโยชน์นานาประการ บางเล่มอาจให้ทั้งความรู้ ความเพลิดเพลิน และความจรรโลงใจ สารคดีส่วนใหญ่จะมีส่วนประกอบในหนังสือเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระได้รวดเร็วและชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น คำนำ สารบัญ ภาพประกอบ แผนที่ แผนภูมิ เป็นต้น เนื้อหาสารคดีมีหลากหลายตามสาระและความมุ่งหมายของผู้เขียน ห้องสมุดต่าง ๆ มักจำแนกเนื้อหาของสารคดีออกเป็น 8 หมวด

ตามระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมดิวอี้ (Dewey Decimal Classification) ซึ่งเป็นที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายในห้องสมุดและร้านจำหน่ายหนังสือในประเทศไทย ดังนี้

- 2.1 เบ็ดเตล็ด ความรู้ทั่วไป
- 2.2 ปรัชญา จิตวิทยา จิตวิทยาประยุกต์
- 2.3 ศาสนา
- 2.4 สังคมศาสตร์ รวมทั้ง การเมือง การปกครอง เศรษฐศาสตร์ การศึกษา

ขนบธรรมเนียมประเพณี

- 2.5 ภาษาศาสตร์ และภาษาต่าง ๆ
- 2.6 วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์
- 2.7 วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เทคโนโลยี รวมทั้งการแพทย์ วิศวกรรมศาสตร์ อุตสาหกรรม

การจัดการเกษตรศาสตร์

- 2.8 ศิลปะและการบันเทิง รวมทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม

การถ่ายภาพ ดนตรี กีฬา นันทนาการ

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาหนังสือคู่มือกีฬาบาสเกตบอลสำหรับสื่อบุคคลนั้น เป็นหนังสือที่อยู่ในประเภทสารคดี ที่จะให้ความรู้ สาระประโยชน์ ทั้งบุคคลในวงการกีฬาบาสเกตบอลที่ฝ่ายจัดการแข่งขันของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ฝึกสอน นักกีฬา รวมทั้งสื่อบุคคลสามารถนำข้อมูลสำคัญที่ได้รวบรวมไว้ในหนังสือคู่มือกีฬาบาสเกตบอล ไปใช้เสนอข่าวได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และมีสาระต่อไป

รูปแบบ ลักษณะ ของหนังสือเล่ม

หนังสือเล่ม (Book) หมายถึง สิ่งสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเรื่อง เป็นเรื่องเดียวกันอย่างละเอียดทั้งเล่ม ส่วนใหญ่แล้วมักเป็นเอกสารทางวิชาการเพื่อการศึกษา เช่น ตำราเรียน ตำราทางวิชาการ หนังสืออ้างอิง หนังสือทางวรรณกรรม หนังสือคู่มือ เป็นต้น

รูปแบบลักษณะของหนังสือ คือ ต้องมีการพับและการเย็บเข้าเล่ม มีทั้งปกอ่อน และปกแข็ง มีขนาดและมีความหนาต่าง ๆ กัน ส่วนใหญ่มีขนาดไม่เกิน 10 นิ้ว x 12 นิ้ว เนื้อในมักเป็นกระดาษบางที่มีคุณภาพ ปกทำด้วยกระดาษแข็งหนาเป็นพิเศษ หรืออาจมีปกนอกห่อหุ้ม (Book Jacket) อีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสำหรับเก็บไว้เป็นระยะเวลานาน ๆ (ประชิด ทิณบุตร, 2539, หน้า 15)

บำรุง สุวรรณโชติ (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาคู่มือการนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วน

ประมาณค่า สอบถามความเหมาะสมและความพึงพอใจของครูผู้สอน สถิติที่ใช้ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาเห็นว่า มีความเหมาะสมและมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยที่เป็นแนวทางเดียวกับการวิจัยในครั้งนี้

องค์ประกอบของหนังสือ

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2541, หน้า 41-44) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหนังสือไว้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นแล้ว หนังสือจะมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์กว่าปกติ และมักจะประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1. ใบหุ้มปก (Book Jacket) เป็นกระดาษที่หุ้มอยู่นอกปกหนังสือ มิได้เย็บติดกับเล่มหนังสือ แต่พับปลายมาด้านหลังของปกหน้าและปกหลัง เพื่อป้องกันมิให้ชำรุดหรือสกปรก ช่วยรักษาให้ใหม่อยู่เสมอ ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน และบอกรายละเอียดต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน กระดาษหุ้มปกจะประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง บางเล่มอาจมีชื่อผู้พิมพ์ประกอบด้วย ใบหุ้มปกมักจะพิมพ์ด้านหน้าเพียงด้านเดียว ส่วนด้านหลังที่แนบกับปกหนังสือนั้น มักไม่พิมพ์ให้มีภาพหรือข้อความ ไต่ ๆ ปรากฏอยู่
2. ปก (Cover) หน้าที่ของปก คือ ป้องกันรักษาตัวหนังสือทั้งหมดและให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องของหนังสือ ในกรณีที่ไม่มีใบหุ้มปกปกติดำหน้าที่เป็นสิ่งที่ชักจูงใจให้คนซื้อหนังสือด้วย ลักษณะการออกแบบปกจึงเน้นในเรื่องของความสวยงามมากเป็นพิเศษ ขณะเดียวกันก็พยายามสื่อความหมายของเนื้อหาภายในเล่มหนังสือด้วย ส่วนประกอบของหนังสือ ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง ชื่อผู้พิมพ์ โดยเลือกขนาดตัวอักษรให้ลดหลั่นกันตามลำดับ ส่วนที่เป็นสันปกก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน จะต้องมียชื่อเรื่องและชื่อผู้แต่ง เพื่อจะสามารถมองเห็นข้อความดังกล่าวเมื่อหนังสือเรียงใส่ตู้แล้ว
3. ใบผนึกปก (End Paper) โดยปกติหากเป็นหนังสือปกแข็งจะมีกระดาษปิดผนึกติดกับด้านในของปกหนังสืออีกหนึ่งแผ่นทั้งด้านหน้าและด้านหลังปก โดยครึ่งหนึ่งของกระดาษผนึกด้านในปก ส่วนที่เหลืออีกครึ่งหนึ่งอาจจะปล่อยให้เป็นใบรองปกกระดาษที่นำมาใช้มักจะเป็นกระดาษที่มีความเหนียว เนื้อดี ใบผนึกปกและใบรองปกนี้จะทำหน้าที่ช่วยยึดปกให้แน่นกับตัวเล่มหนังสือ โดยอาจปล่อยให้กระดาษว่าง ๆ หรือออกแบบให้พิมพ์เป็นลวดลายสวยงามก็ได้
4. ใบรองปก (Fly-Leaf) เป็นใบปลิวติดกับปก ทำหน้าที่ยึดเล่มหนังสือกับปกหนังสือ ส่วนใหญ่จะมีใบรองปกทั้งปกหน้าและปกหลัง

5. ปกใน (Title Page) มีหน้าที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือเช่นเดียวกับปก ประกอบด้วยข้อความระบุ ชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อผู้พิมพ์ ทำให้อ่านได้รายละเอียดเหล่านี้ในกรณี ที่ปกหน้าฉีกขาดหรือหากห้องสมุดนำหนังสือไปทำปกใหม่ให้แข็งแรงขึ้น

6. หน้าลิขสิทธิ์ (Copyright Page) หมายถึง หน้าบ่งบอกแก่ผู้อ่านว่าผู้ใดเป็นเจ้าของ ลิขสิทธิ์หนังสือเล่มนี้ หนังสือนั้นได้จัดพิมพ์มาแล้วกี่ครั้ง เมื่อใดบ้าง นอกจากนี้หนังสือบางเล่มอาจ ให้ข้อมูลสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดได้ด้วย หน้าลิขสิทธิ์จะอยู่ด้านหลังของปกใน ในกรณีของ ปกในหลายแผ่น หน้านี้จะอยู่หลังปกในแผ่นหลังสุด

7. หน้าอุทิศ (Dedication Page) หมายถึง เป็นหน้าที่ของผู้แต่งระบุว่า อุทิศผลงาน ให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งอาจเป็นบุคคลเดียวกันหรือหลายคน หรืออุทิศให้แก่สถาบันใดก็ได้ หน้าอุทิศนี้ ใช้หน้าหนังสือ 1 หน้า ถึงแม้ว่าจะพิมพ์ตัวหนังสือเพียงไม่กี่คำ ก็จะใช้เนื้อที่ทั้งหน้า และต้องอยู่ ลำดับถัดจากหน้าลิขสิทธิ์ การออกแบบมักจัดให้ดูเป็นทางการน่าเคารพ มีลักษณะเป็นอนุสรณ์ ให้แก่บุคคลหรือสถาบันที่อุทิศให้

8. คำนิยม (Foreword) หมายถึง คำที่บุคคลอื่นเขียนนำเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือ หรือผู้แต่ง คำนิยมนี้อาจอยู่ก่อนคำนำของผู้แต่ง ถ้ามีผู้เขียนคำนิยมหลายคน จะต้องเรียงลำดับ ความสำคัญของบุคคลที่เขียนคำนิยม

9. คำนำ (Preface) หมายถึง ข้อความที่ผู้แต่งเขียนขึ้น เพื่ออธิบายให้ผู้อ่านทราบถึง แรงบันดาลใจหรือสิ่งที่อยากให้อ่านทราบ ก่อนที่จะเริ่มอ่านเนื้อเรื่อง อาจจะเป็นการขอบคุณ ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือช่วยเหลือในการจัดพิมพ์ ถ้าเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์โดยสถาบัน อาจมีคำนำของ สถาบัน คำนำของบรรณาธิการหรือผู้จัดพิมพ์ แล้วจึงเป็นคำนำของผู้เขียน

10. สารบัญ (Table of Contents) หมายถึง รายชื่อของบทและเรื่องเรียงตามลำดับ เพื่อบอกแก่ผู้อ่านว่าในหนังสือเล่มนั้นประกอบด้วยบทและเรื่องใดบ้าง แต่ละเรื่องอยู่ที่หน้าใด เพื่อให้ผู้อ่านเปิดหาได้สะดวก การออกแบบจึงควรให้สะดวกต่อการเปิดหาได้โดยง่าย มีลักษณะ สบายตา

11. สารบัญภาพ (Table of Illustrations) หนังสือบางเล่มมีภาพเป็นส่วนสำคัญ และมีภาพจำนวนมาก จำเป็นต้องมีสารบัญเพื่อให้ผู้อ่านพลิกดูได้สะดวก

12. เนื้อเรื่อง (Contents) เป็นส่วนที่เป็นเนื้อหาสำคัญของหนังสือ สำหรับส่วนเนื้อเรื่องนี้อาจแบ่งออกเป็นภาค (Part) เป็นตอน (Section) เป็นบท (Chapter) หรือแบ่งเป็นช้อย่อย ๆ ก็ได้ อย่างไรก็ตาม ต้องคำนึงถึงหลักการอ่านที่ง่าย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาทั้งหมดได้โดยสะดวก

13. ภาคผนวก (Appendix) เป็นส่วนที่ไม่ใช่เนื้อหาโดยตรง แต่เป็นการอธิบายเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง หนังสือบางเล่มจำเป็นต้องมีคำชี้แจงประกอบในเนื้อหาของเรื่อง เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องดีขึ้น ส่วนที่เป็นภาคผนวกนี้อาจจะเป็นระเบียบกฎหมาย คำอธิบายที่จะต้องให้รายละเอียดมากเกินไปจนกว่าจะทำเป็นเชิงอรรถของท้ายหน้าได้

14. บรรณานุกรม (Bibliographies) หนังสือวิชาการจะต้องแจ้งถึงที่มาของเนื้อหาที่ได้มีการอ้างอิงมาจากผลงานของบุคคลอื่น โดยระบุ ชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ สถานที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ เพื่อให้ผู้อ่านทราบ นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ในการที่จะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในหนังสือฉบับนั้นด้วย

15. ดัชนี (Index) หมายถึง หน้าที่ยกเรียงหัวข้อสำคัญของเรื่องในหนังสือซึ่งสำคัญบุคคล สถานที่ หรือหัวข้อรายละเอียดที่สำคัญของเนื้อหาในหนังสือนั้น โดยจัดเรียงตามตัวอักษร แล้วบอกเลขหน้าให้รู้ว่าเรื่องนั้น ๆ จะอ่านได้จากหน้าใดในหนังสือเล่มนั้น

องค์ประกอบดังกล่าวในหนังสือแต่ละเล่มอาจไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเป็นหนังสือประเภทใด หากเป็นหนังสือประเภทวิชาการ สารคดี อาจมีองค์ประกอบครบถ้วนดังกล่าวข้างต้น แต่สำหรับหนังสือบันเทิงคดี เช่น หนังสือนวนิยาย เรื่องสั้น หรือหนังสือบทกลอนต่าง ๆ อาจจะไม่มีส่วนสารบัญ ภาคผนวก บรรณานุกรม และดัชนีก็เป็นได้

การออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์

จันทนา ทองประยูร (2537, หน้า 15-29) ได้กล่าวถึงหลักการออกแบบและจัดหน้าไว้ว่า ควรคำนึงถึง และสามารถนำไปประยุกต์ในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของรูปแบบสิ่งพิมพ์ การออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์ เป็นศิลปะการเตรียมรูปแบบของสิ่งพิมพ์ก่อนเข้าสู่กระบวนการผลิต เพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยตรงตามวัตถุประสงค์การใช้งานมากที่สุด อย่างไรก็ตาม การออกแบบและจัดหน้าที่ดีมิใช่เป็นเพียงศิลปะการตกแต่งสิ่งพิมพ์เท่านั้น แต่เป็นการเพิ่มความหมาย ความน่าสนใจ ความสวยงาม ฯลฯ ให้กับสิ่งพิมพ์ และช่วยทำให้สิ่งพิมพ์เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ และความคิดที่สมบูรณ์ขึ้น ลักษณะดังกล่าวทำได้โดยการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ ตัวอักษร ภาพ และอื่น ๆ ลงบนพื้นที่ว่างอย่างสร้างสรรค์ สวยงาม สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาและวัตถุประสงค์การใช้สิ่งพิมพ์นั้น

โดยทั่วไปแล้ว การออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับสิ่งพิมพ์
2. เพื่อช่วยให้สิ่งพิมพ์ง่ายต่อการอ่าน และทำความเข้าใจ
3. เพื่อสร้างความประทับใจและความทรงจำให้กับผู้อ่านในระยะยาว

ดังนั้นการออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์จึงมีส่วนสำคัญในการเพิ่มคุณค่าให้กับสิ่งพิมพ์ และช่วยให้การผลิตและการใช้สิ่งพิมพ์ได้ประโยชน์สูงสุด

ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงในการออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์ ได้แก่

1. ประเภทและลักษณะของเนื้อหาสิ่งพิมพ์ สิ่งพิมพ์ที่ใช้กันทั่วไปในปัจจุบัน จำแนกได้หลายประเภท แล้วแต่เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนก เช่น ตามวัตถุประสงค์ในการจัดทำ ตามรูปแบบ ลักษณะเนื้อหา ตามระยะเวลาในการจัดจำหน่ายเผยแพร่ ฯลฯ แต่โดยทั่วไปอาจจำแนกสิ่งพิมพ์ได้เป็น 4 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ หนังสือเล่ม นิตยสารและวารสาร หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์รูปแบบอื่น ๆ เช่น จุลสาร โปสเตอร์ แผ่นพับ แผ่นปลิว ฯลฯ สิ่งพิมพ์แต่ละประเภทมีลักษณะของเนื้อหา และรูปแบบเฉพาะตัวบางประการที่ทำให้ใช้หลักการออกแบบและจัดหน้าแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม การออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์ต้องกระทำในลักษณะที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับเนื้อหาที่นำเสนอ

2. วัตถุประสงค์ในการจัดทำ โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้จัดพิมพ์ และความต้องการของเจ้าของงาน เช่น เพื่อให้สิ่งพิมพ์เป็นสื่อในการให้ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง หรือเพื่อผลทางธุรกิจและสร้างกำไร การออกแบบและจัดหน้าจึงต้องเป็นไปในลักษณะที่สนองต่อนโยบายและความต้องการดังกล่าว

3. กลุ่มเป้าหมาย สิ่งพิมพ์แต่ละประเภทย่อมมีกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้อ่าน ผู้ดู ผู้ซื้อที่แตกต่างกันไป เช่น สิ่งพิมพ์จำพวกตำราเรียน มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป สิ่งพิมพ์จำพวกแฟนซีสตรี มีกลุ่มเป้าหมายเป็นสตรี สิ่งพิมพ์จำพวกการ์ตูน มีเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชน และสิ่งพิมพ์จำพวกนิตยสารวารสารที่ให้ทั้งสาระความรู้และความบันเทิง อาจมีกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนทั่วไป สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับกีฬา จะมีกลุ่มเป้าหมายที่เล่นหรือสนใจกีฬาชนิดนั้น ๆ นอกจากนี้การออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์จำเป็นต้องคำนึงถึงจิตวิทยาในการรับรู้สารของกลุ่มเป้าหมายด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและวัตถุประสงค์ในการใช้สิ่งพิมพ์ของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ถ้าเป็นสิ่งพิมพ์จำพวกตำรา ผู้อ่านต้องใช้เวลาในการอ่าน เนื่องจากต้องทำความเข้าใจและพิจารณาเนื้อหาในขณะอ่าน ผู้ออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์ควรใช้รูปแบบและขนาดตัวอักษรที่อ่านง่าย สบายตา มีการเว้น “ช่วงบรรทัด” (Leading) หรือระยะห่างระหว่างบรรทัดมากพอสมควร และมีการใช้ภาพประกอบหรือแผนภูมิเพื่ออธิบายเนื้อหาที่ยากต่อการเข้าใจ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจมากขึ้น

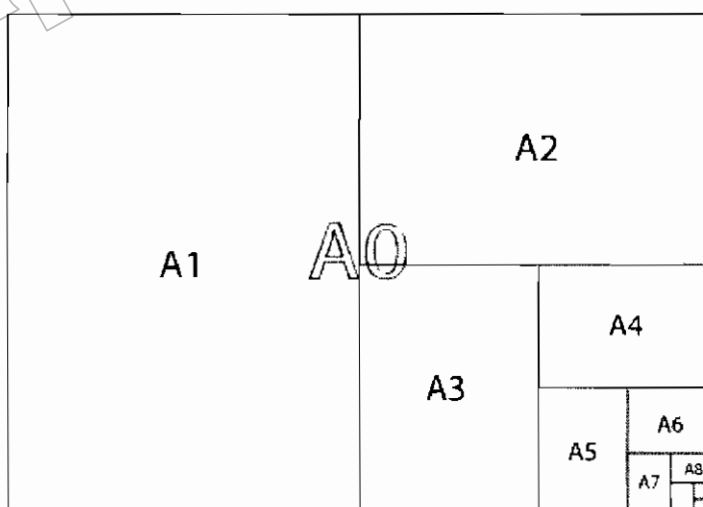
4. ขนาดและรูปแบบมาตรฐานของสิ่งพิมพ์ การออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์ ควรคำนึงถึงการกำหนดขนาดและรูปแบบของสิ่งพิมพ์ที่สอดคล้องกับลักษณะของกระดาษขนาดมาตรฐาน กระดาษมาตรฐานที่จำหน่ายทั่วไปมีสองประเภท คือ กระดาษแผ่น และกระดาษม้วน

4.1 กระดาษแผ่นมีขนาดมาตรฐาน 2 ขนาด คือ กระดาษที่มีความกว้าง 31 นิ้ว และมีความยาว 43 นิ้ว และกระดาษที่มีความกว้าง 24-25 นิ้ว และมีความยาว 35-36 นิ้ว ขนาดอาจเปลี่ยนแปลงได้เล็กน้อยขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้ซื้อและผู้จำหน่ายกระดาษ การจัดทำสิ่งพิมพ์ทั่วไปที่นิยมใช้กระดาษแผ่น ได้แก่ สิ่งพิมพ์ที่มีจำนวนพิมพ์ไม่มาก เช่น จำนวนหลายพันจนถึงหลายหมื่นชุด

4.2 กระดาษม้วนมีขนาดมาตรฐานหลายขนาด การวัดขนาดนิยมวัดจากหน้ากว้างของกระดาษหรือความกว้างของม้วน (Web Width) ขนาดกระดาษม้วนที่นิยมใช้ ได้แก่ ขนาดที่มีความกว้างของม้วนเท่ากับ 24 นิ้ว 31 นิ้ว 35 นิ้ว และอื่น ๆ กระดาษม้วนนิยมใช้ในการจัดทำหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ที่มีปริมาณการจัดจำหน่ายสูงตั้งแต่หลายหมื่นฉบับขึ้นไป และในการจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์รายวัน

4.3 มาตรฐานของขนาดกระดาษ ISO 216 (สุพริมพันธ์, 2552)

มาตรฐานขนาดกระดาษในระบบ ISO 216 ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยมีพื้นฐานแนวคิดมาจากมาตรฐานระบบ German DIN 476 จุดเด่นของมาตรฐานนี้คือเมื่อนำกระดาษที่มีขนาดตามที่กำหนดไว้มาพับครึ่ง ขนาดของกระดาษที่พับแล้วยังคงมีสัดส่วน (อัตราส่วนของด้านสูงกับด้านกว้าง) เดียวกับขนาดก่อนพับ และหากพับครึ่งไปอีก ขนาดใหม่ก็ยังคงมีสัดส่วนเดียวกันหมด ประโยชน์ที่ได้คือเมื่อนำกระดาษไปตัดแบ่งไปใช้งานตามมาตรฐานนี้ จะไม่เกิดการเสียเศษหากมีงานที่ต้องการย่อส่วน เพื่อให้ได้ผลคมที่หลักการที่กำหนด ได้มีการคำนวณและพบว่าอัตราส่วนความสูงหารด้วยความกว้างจะเท่ากับ สแควร์รูทของสอง (1.4142) และยังพบว่าระยะความกว้าง, ความสูงของขนาดพับครึ่งแล้วจะลดลงเป็น 70.7% จากเดิมเสมอ ดังปรากฏในภาพที่ 28

ภาพที่ 28 แสดงมาตรฐานของขนาดกระดาษ

ตารางที่ 6 แสดงรายละเอียดขนาดมาตรฐานของกระดาษ

ชื่อ	ขนาด (มิลลิเมตร)	ขนาด (นิ้ว)
A0	841 x 1189 mm.	33.11 x 46.81 in.
A1	594 x 841 mm.	23.39 x 33.11 in.
A2	420 x 594 mm.	16.54 x 23.39 in.
A3	297 x 420 mm.	11.69 x 16.54 in.
A4	210 x 297 mm.	8.27 x 11.69 in.
A5	148 x 210 mm.	5.83 x 8.27 in.
A6	105 x 148 mm.	4.13 x 5.83 in.
A7	74 x 105 mm.	2.91 x 4.13 in.
A8	52 x 74 mm.	2.05 x 2.91 in.
A9	37 x 52 mm.	1.46 x 2.05 in.
A10	26 x 37 mm.	1.02 x 1.46 in.

5. ประเภทและคุณลักษณะของกระดาษพิมพ์ กระดาษที่ใช้ในการพิมพ์มีหลายประเภทแล้วแต่การจำแนก เช่น จำแนกตามกรรมวิธีและวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตกระดาษตามการใช้งานหรือตามผิวหน้า เป็นต้น หากจำแนกตามลักษณะผิวหน้าจะมีสองประเภท คือ กระดาษเคลือบผิว และกระดาษไม่เคลือบผิว

5.1 กระดาษเคลือบผิว ได้จากการนำกระดาษไม่เคลือบผิวคุณภาพดีมาเคลือบด้วยสารเคมีบางอย่างเพื่อเพิ่มคุณสมบัติด้านความขาวสว่าง ความเรียบ ความทึบแสง และคุณสมบัติอื่น การใช้กระดาษเคลือบผิวทำให้งานการพิมพ์ดูดีเนื่องจากกระดาษเคลือบผิวมีราคาแพง จึงนิยมใช้ในการจัดทำสิ่งพิมพ์ที่ต้องการคุณภาพ ความประณีต ความสวยงาม และสามารถจำหน่ายในราคาแพง เช่น นิตยสารหรือหนังสือราคาแพงอื่น ๆ ตัวอย่างของกระดาษเคลือบผิวได้แก่ กระดาษอาร์ต

5.2 กระดาษไม่เคลือบผิว มีคุณสมบัติด้อยกว่ากระดาษเคลือบผิวในด้านสี ความขาวสว่าง ความคงทน ความเรียบ และอื่น ๆ แต่มีราคาถูกกว่า จึงนิยมใช้ในการจัดทำสิ่งพิมพ์ที่ไม่ต้องการคุณภาพสูงมากนัก ไม่จำเป็นต้องเก็บนาน และสามารถจำหน่ายได้ในราคาถูก เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือราคาถูกอื่น ๆ ตัวอย่างของกระดาษไม่เคลือบผิว ได้แก่ กระดาษปรู๊ฟ กระดาษปอนด์ กระดาษโรเนียว และกระดาษบางปะอิน

6. ขั้นตอนการออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์ การออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

6.1 การกำหนดรูปแบบและขนาด เป็นการหารูปแบบเฉพาะตัวของสิ่งพิมพ์ที่จะออกแบบ เช่น การออกแบบสิ่งพิมพ์ที่มีรูปแบบเป็นหนังสือเรียน นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ พร้อมกำหนดขนาดของสิ่งพิมพ์เหล่านี้

6.2 การทำแบบร่างหยาบ เป็นการแปลงรูปแบบความคิดจากข้อร่างรูปแบบที่มองเห็นได้ นิยมทำเป็นขนาดเล็กกว่าของจริง แต่ได้สัดส่วนทั้งรูปร่างและขนาด

6.3 การทำร่างสมบูรณ์หรือแบบร่างละเอียด เป็นการทำให้แบบร่างหยาบให้มีลักษณะสมบูรณ์ขึ้น นิยมทำเป็นขนาดเท่ากับสิ่งพิมพ์ที่จะจัดทำ และใช้กระดาษที่จะพิมพ์จริง โดยมีการกำหนดลักษณะ ขนาด และแบบตัวพิมพ์ (Typeface) หรือ แบบตัวอักษรและภาพประกอบ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดรายละเอียดและเทคนิคพิเศษอื่น ๆ ในการจัดทำ เช่น การกำหนดสีและรายละเอียดอื่น

6.4 การทำดัมมี่ เป็นการหารูปแบบจำลองของสิ่งพิมพ์สำเร็จ เพื่อใช้ควบคุมการพิมพ์และการจัดหน้า นิยมทำในขนาดย่อส่วน ถ้าสิ่งพิมพ์ที่จัดทำมีขนาดใหญ่โดยพิมพ์กระดาษให้มีลักษณะเป็นรูปสิ่งพิมพ์ที่จะจัดทำ เช่น เป็นรูปหนังสือ สมุด แผ่นพับ ฯลฯ แล้วเขียนรายละเอียดของแต่ละหน้าลงไป ความละเอียดของดัมมี่ขึ้นอยู่กับความยากหรือความซับซ้อนในการจัดทำสิ่งพิมพ์ ถ้าเป็นสิ่งพิมพ์ที่ใช้ขั้นตอนง่าย ๆ การทำดัมมี่อาจเป็นแบบหยาบ แต่ถ้าเป็นสิ่งพิมพ์ที่ใช้ความซับซ้อนในการจัดทำ การทำดัมมี่ควรเป็นแบบละเอียดเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และสามารถสื่อความหมายได้ตรงกับที่ผู้ออกแบบสิ่งพิมพ์ต้องการ

7. ขั้นตอนการผลิตสิ่งพิมพ์แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ด้วยกัน ได้แก่

7.1 งานก่อนพิมพ์ (Prepress Work) ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การเรียงพิมพ์ การพิสูจน์อักษร การทำอาร์ตเวิร์ค การถ่ายฟิล์ม การวางรูปแบบฟิล์ม และการเตรียมแม่พิมพ์

7.2 งานพิมพ์ (Press Work) ได้แก่ ขั้นตอนการถ่ายทอดภาพและข้อความจากแม่พิมพ์ลงบนวัสดุพิมพ์โดยใช้เครื่องพิมพ์

7.3 งานทำเสร็จ (Finishing) ได้แก่ ขั้นตอนการพับวัสดุพิมพ์ การเข้าเล่ม การทำเล่ม การเข้าปก การตัดเย็บ และการแปรรูปงานพิมพ์ เช่น การอาบมัน (Varnishing) การเคลือบพลาสติก (Laminating) การเดินทอง (Hot Stamping) การพิมพ์นูน (Embossing) เป็นต้น

8. ความสามารถและขีดจำกัดในการทำงานของเครื่องพิมพ์ เครื่องพับ และเครื่องจักรอื่น เครื่องพิมพ์แต่ละเครื่องมีขีดความสามารถในการทำงานที่ต่างกัน ผู้ออกแบบต้องศึกษาขีดความสามารถ

ในการทำงานของเครื่องต่าง ๆ แล้วจึงออกแบบโดยคำนึงถึงความประหยัดในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ความสะดวกและความปลอดภัยที่ได้รับจากการใช้งาน

9. หลักการออกแบบและจัดวางองค์ประกอบในสิ่งพิมพ์ สิ่งพิมพ์ทั่วไปประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญหลายอย่าง ได้แก่ ตัวอักษรหรือข้อความ ภาพประกอบ เนื้อที่ว่าง และ ส่วนประกอบอื่น การออกแบบและจัดหน้าต้องคำนึงถึงการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าว เข้าด้วยกันโดยใช้หลักการดังต่อไปนี้

9.1 ความมีเอกภาพ เป็นการจัดวางองค์ประกอบทั้งหมดของรูปแบบตั้งแต่ข้อความ ภาพ สัญลักษณ์ และอื่น ๆ ให้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถสะท้อนเรื่องราวเป็นหนึ่งเดียว การใช้งานแบบตัวพิมพ์หรือแบบตัวอักษรที่ไม่มากเกินไปในหนึ่งหน้า เพื่อมิให้เกิดความหลากหลาย หรือทำให้ส่วนประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบแยกออกจากกันมากเกินไป

9.2 ความสมดุล เป็นการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบให้มีน้ำหนัก ที่สมดุลกันในแต่ละด้าน ไม่หนักไปทางใดทางหนึ่ง ความสมดุลในการจัดวางมีสองประเภท คือ ความสมดุลแท้ หรือความสมดุลที่องค์ประกอบทางซ้ายและขวา หรือบนและล่างมีน้ำหนักเท่ากัน เมื่อลากเส้นแบ่งครึ่งรูปแบบ เหมาะที่จะใช้กับสิ่งพิมพ์ที่ดูเป็นทางการ เคร่งขรึม เอาจริงเอาจัง อนุรักษ์ความสมดุลอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ ความสมดุลเทียม หรือความสมดุลที่องค์ประกอบ ทางด้านซ้ายและขวา หรือบนและล่างมีน้ำหนักไม่เท่ากัน มักจะพบในการออกแบบสิ่งพิมพ์ โดยทั่วไป สิ่งพิมพ์เพื่อการโฆษณา และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่ต้องการความแปลกตา และความเด่น การจัดหน้ารูปแบบนี้ทำได้โดยจัดวางจุดสนใจให้พ้นจากจุดกึ่งกลาง (Optical Center)

9.3 ความมีสัดส่วน เป็นการจัดวางโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของขนาดและรูปร่าง ขององค์ประกอบที่ปรากฏ และความสัมพันธ์ระหว่างด้านกว้างและด้านยาวของสิ่งพิมพ์ รวมทั้ง ความเหมาะสมของสัดส่วนของขนาด รูปแบบ และรูปเล่มของสิ่งพิมพ์

9.4 การเน้นหรือย่ำจุดสนใจ เป็นการจัดวางให้จุดสนใจ จุดสำคัญ หรือจุดเด่นของ รูปแบบดูเด่นชัดขึ้น ดูแตกต่างจากสีพื้นและส่วนประกอบอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้สิ่งพิมพ์ และสร้างความรู้สึกของผู้ดู การทำให้สิ่งพิมพ์มีจุดเน้นที่น่าสนใจทำได้โดยการใช้สีตัดกัน การใช้สี ขาว-ดำ การใช้ตัวอักษรเว้นขาวในพื้นที่บ หรือการใช้เนื้อที่ว่างแทรกระหว่างหน้าที่มีเนื้อความ มาก ๆ เป็นต้น

9.5 การใช้รูปแบบที่ซ้ำกัน เป็นการจัดวางส่วนประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบให้ดูเป็น กลุ่มก้อน โดยใช้รูปแบบที่คล้ายคลึงกัน

9.6 การใช้เส้นนำสายตาให้เกิดลีลาเคลื่อนไหว เป็นการใช้เส้นหรือส่วนประกอบของรูปแบบ ช่วยนำสายตาผู้อ่านหรือผู้ดูไปสู่จุดสำคัญที่ต้องการสื่อความ นอกจากนี้ยังเพิ่มความมีชีวิตชีวาให้กับรูปแบบ

9.7 การใช้กรอบหรือภาพพื้นที่เป็นลวดลาย การจัดวางองค์ประกอบโดยการใส่กรอบหรือภาพพื้นลวดลายเป็นการเสริมแต่งความน่าสนใจ ความงาม และความเด่น หรือสร้างอารมณ์ให้เกิดกับภาพ ข้อความ และรูปแบบสิ่งพิมพ์

โปรแกรม Adobe InDesign สำหรับสร้างหนังสือคู่มือกีฬาบาสเกตบอลไทย สำหรับสื่อมวลชน

ปัจจุบันเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์มีบทบาทอย่างมากในสังคมมนุษย์ จนกลายเป็นวัฒนธรรม ทุกชุมชน ทุกสถาบัน จำเป็นต้องมีคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นสื่อกลางที่ช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษา ตั้งแต่ระดับเยาวชน เพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นคว้าหาข้อมูล ด้านการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การทำงานด้านต่าง ๆ รวมถึงงานด้านการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ จุลสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่นอีกหลายประเภท จากการศึกษาของผู้วิจัยทำให้ทราบถึงโปรแกรมความจำเป็นที่จะนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปมาใช้ในการพัฒนาหนังสือคู่มือ เพื่อช่วยในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คอมพิวเตอร์และโปรแกรมที่ใช้ในการออกแบบและผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

การผลิตงานด้านนิเทศศาสตร์ จำเป็นต้องมีเครื่องมือสำหรับถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการของผู้สร้างสรรค์งานเพื่อเปลี่ยนความคิดให้ออกมาเป็นชิ้นงานสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป้าหมายที่ต้องการคือการสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ต้องการหรือคาดหวังเอาไว้ เครื่องมือสำหรับผลิตงานเริ่มต้น สำหรับนักนิเทศศาสตร์ที่สำคัญคือคอมพิวเตอร์นั่นเอง ซึ่งอาจเป็นคอมพิวเตอร์ที่ทำงานด้วยระบบปฏิบัติการไมโครซอฟท์วินโดวส์ หรือ แมคอินทอช ก็ได้ ไม่ว่าจะใช้คอมพิวเตอร์แบบไหนก็ต้องอาศัยซอฟต์แวร์ สำหรับผลิตงานซึ่งโปรแกรมเมอร์ได้พัฒนาให้ผู้ใช้สามารถนำมาใช้ได้ตรงกับความต้องการซึ่งจะหมายถึงการตอบสนองต่อความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

โปรแกรมที่ใช้ในงานออกแบบสิ่งพิมพ์

ในสื่อสิ่งพิมพ์ทุกชนิดจะประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญคือตัวอักษรข้อความ ภาพซึ่งมีทั้งภาพเหมือนจริง ภาพวาด ภาพลายเส้น ภาพเครื่องหมายการค้า ดังนั้น การเลือกใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงต้องพิจารณา ความสามารถด้านการใช้งานว่าสามารถสนองต่อ

ความต้องการได้ในระดับไหน ดังนั้นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมกับการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งพิมพ์ จึงควรมีความสามารถ ดังนี้ (Viriya, 2008)

1. จัดการเกี่ยวกับข้อความได้
2. จัดการเกี่ยวกับภาพได้
3. จัดการวางตำแหน่งของวัตถุในหน้าสิ่งพิมพ์ได้
4. สามารถเปลี่ยนจากแฟ้มข้อมูล ชนิดหนึ่งไปอีกชนิดหนึ่งได้
5. มีความเป็นสากลคือสามารถใช้งานได้แพร่หลาย
6. มีความเสถียรตลอดระยะเวลาที่เรียกโปรแกรมขึ้นมาใช้งาน

โปรแกรมที่นิยมนำมาใช้และได้รับความนิยมเชื่อถือจนกลายเป็นมาตรฐานสำหรับผลิตงานที่สำคัญคือโปรแกรมที่ผลิตโดยบริษัท Adobe ประเทศสหรัฐอเมริกา ชุดโปรแกรมที่นิยมนำมาใช้งานออกแบบสร้างสรรค์ที่เรียกว่า Adobe Creative Suite เป็นชุดโปรแกรมที่ประกอบด้วยโปรแกรม Adobe Illustrator, Adobe IDesign, Adobe Photoshop, Adobe Acrobat และ Adobe Adobe IDesign คือ โปรแกรม Adobe PageMaker โปรแกรมต่าง ๆ เหล่านี้ใช้เพื่อผลิตงานสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว รวมทั้งการเสนอผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต หรือผ่านสื่อนำเสนออื่น ๆ โปรแกรมที่อยู่ภายในชุดของ Adobe มีลักษณะการใช้งานเฉพาะด้านหรือคาบเกี่ยวกันรวมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ด้วย

Adobe InDesign โปรแกรมนี้ทำหน้าที่เช่นเดียวกับโปรแกรม Adobe PageMaker แต่เพิ่มคุณสมบัติด้านการพิมพ์เช่นการแยกสีตรวจสอบความถูกต้องของสีในกระบวนการพิมพ์ ลักษณะการใช้งานหลัก ๆ ทั่วไป คือ การนำมาใช้เพื่อออกแบบจัดหน้าสิ่งพิมพ์

อดิศักดิ์ คงสัถย์ (2548) ได้กล่าวว่า Adobe InDesign เป็นโปรแกรมที่เหมาะสมสำหรับงานออกแบบหนังสือ หรือสิ่งพิมพ์ได้ตามความต้องการ เป็นโปรแกรมที่มีความครบเครื่องสำหรับงานด้านสิ่งพิมพ์ที่สมบูรณ์มากที่สุดในขณะนี้

วรวิทย์ ไพฑูรย์รัตนชัย (2551) ได้กล่าวไว้ว่า Adobe InDesign เป็นโปรแกรมที่ใช้สร้างสื่อสิ่งพิมพ์ทุกชนิดที่ได้รับความนิยมสูงสุดขณะนี้ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ประเภท หนังสือ นิตยสาร การ์ด โบปลิว ทำให้เกิดความสวยงามดึงดูดความสนใจแก่ผู้ชม หรือการทำ Presentation ได้อย่างสมบูรณ์

สรุปได้ว่าโปรแกรม Adobe InDesign มีความเหมาะสมที่จะใช้ในการออกแบบ สร้างสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมถึงหนังสือคู่มือกีฬาบาสเกตบอลไทยสำหรับสื่อมวลชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้โปรแกรม Adobe InDesign CS4 ในการวิจัยครั้งนี้ โดยสามารถดาวน์โหลดการใช้งานได้ฟรีจากเว็บไซต์ <http://www.adobe.com> (Adobe, 2009)